

УДК 378.811.111

FORMATION OF PRAGMATIC COMPETENCE IN HIGH SCHOOL STUDENTS

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРАГМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

Ardelian O.V. / Арделян О.В.*k.p.s., assoc. prof. / к.п.н., доц.*

ORCID: 0000-0002-7166-0095

Yurchyk A.K. / Юрчик А.К.*student of the second (master's degree) level of education**faculty of Ukrainian philology, foreign languages and social communication**Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University,**Kropyvnytskyi, Shevchenko, 1, 25006**Центральноукраїнський державний університеті м. В.Винниченка,**Кропивницький, Шевченка, 1, 25006*

Анотація. В роботі розглядається питання, що основною функцією мови є спілкування, одночасно воно виступає в якості засобу пізнання світу. Необхідність системного навчання прагматичних стратегій у контексті комунікативної компетентності, що забезпечує не лише граматичну правильність висловлення, а й його соціальну прийнятність і ефективність у конкретних умовах спілкування відповідає сучасним тенденціям у методиці викладання іноземних мов. Прагматична компетентність дедалі частіше розглядається як центральна умова успішної інтеграції особистості у глобальний комунікативний простір.

Ключові слова: іношомовна комунікативна компетентність, прагматична компетентність, міжкультурна взаємодія, соціо-комунікативна ситуація, міжкультурний аспект прагматичної компетентності.

Вступ.

У процесі вивчення іноземної мови в старшій школі особливої актуальності набуває формування прагматичної компетентності, яка забезпечує не лише правильне, а й доцільне використання мовленнєвих засобів відповідно до комунікативної ситуації. У сучасному світі, де міжособистісна й міжкультурна комунікація є невіддільною складовою соціального функціонування особистості, здатність ефективно реалізовувати мовленнєві інтенції з урахуванням соціальних, культурних і ситуативних факторів перетворюється на необхідну умову успішної комунікативної взаємодії. Особливо це важливо на етапі старшої школи, коли учні досягають достатнього рівня мовленнєвої й когнітивної зрілості для свідомого оперування прагматичними структурами мови [6, с. 95].

Основний текст.

Формування прагматичної компетентності учнів старших класів передбачає

розвиток здатності застосовувати мовні засоби з урахуванням соціальних норм, мовленнєвого етикету, жанрових особливостей висловлення, контексту та інтенцій співрозмовника. Згідно з підходами, викладеними у підручнику за загальною редакцією С. Ю. Ніколаєвої, прагматичний компонент охоплює такі етапи навчального процесу, як постановка цілей, організація мовленнєвої діяльності, добір навчальних ситуацій, відбір автентичного матеріалу та контроль результатів навчання [5, с. 33].

У вітчизняному освітньому просторі однією з перших на потреби цілеспрямованого формування прагматичної компетентності у старшокласників наголосила С. Ю. Ніколаєва, яка підкреслює, що цей компонент забезпечує мовну поведінку учня, відповідну до умов комунікації та культурного контексту [5, с. 34]. У працях О. Б. Бігич акцентовано на необхідності моделювання автентичних комунікативних ситуацій, у яких учні приймають рішення щодо мовленнєвої поведінки на основі конкретних соціальних і ситуативних умов [1, с. 53].

Н. Ф. Бориско розглядає прагматичну компетентність як складну й динамічну систему, що формується на перетині трьох взаємопов'язаних компонентів: мовного, когнітивного та соціокультурного. Вона наголошує, що ефективне опанування іноземної мови вимагає не лише володіння граматичними структурами та лексичним запасом, а й уміння використовувати мовленнєві засоби відповідно до конкретної ситуації спілкування, адресата, комунікативної мети й культурних норм. На її думку, прагматична компетентність охоплює здатність розуміти й продукувати мовлення, яке є не просто граматично правильним, а також соціально й культурно доречним. Зокрема, вона акцентує увагу на важливості навчання непрямих мовленнєвих актів, розпізнавання прихованих намірів співрозмовника, інтерпретації контекстуальних нюансів, а також на формуванні стратегії мовленнєвої поведінки, які є основою комунікативної гнучкості учнів.

У своїх працях Н. Ф. Бориско також пропонує застосування інтенційно орієнтованих тренінгів, що передбачають створення умов для практичного

застосування прагматичних знань. Вона доводить, що подібні тренінги мають включати ситуаційно-модельовані завдання на розпізнавання й інтерпретацію непрямих актів мовлення (наприклад, непрямих відмов, натяків, компліментів), аналіз і реконструкцію діалогів, що мають неоднозначне прагматичне навантаження, а також вправи на використання комунікативних стратегій (евфемізмів, уникнення конфліктів, ввічливих формул тощо). Такі підходи, за переконанням дослідниці, забезпечують не лише мовленнєву вправність, а й розвиток емпатійного слухання, інтерпретаційних навичок і міжкультурної обізнаності – ключових складників сучасної комунікативної компетентності [2, с. 65].

Вагомий внесок у дослідження особливостей формування прагматичної компетентності також зроблено Л. М. Шерстюк. Дослідниця наголошує, що прагматичний компонент має бути не факультативним додатком до навчальної програми, а її органічною складовою. Вона підкреслює необхідність інтеграції прагматичних вправ у навчання як усного, так і писемного мовлення, оскільки комунікативна доцільність проявляється не лише в розмовній взаємодії, а й у письмовій комунікації – наприклад, у листах, есе, запрошеннях, заявках, де важливо дотримуватися тональності, стилістичної відповідності й культурних норм жанру.

На думку Л. М. Шерстюк, ефективне формування прагматичної компетентності вимагає створення цілісної методичної системи, що враховує варіативність мовленнєвих ситуацій, типів комунікативних намірів (інформування, переконування, заперечення, тощо), а також типових для старшокласників комунікативних жанрів. Вона пропонує використовувати завдання, які моделюють автентичні ситуації взаємодії: наприклад, створення діалогу між учнем і вчителем у контексті прохання перенести дедлайн; написання електронного листа з пропозицією співпраці; або ж участь у дебатах, що потребують коректного висловлення незгоди. Крім того, Л. М. Шерстюк підкреслює значення рефлексивного компонента в навчанні прагматики – учні мають вміти не лише виконувати завдання, а й осмислювати їхню прагматичну

мету, оцінювати доцільність обраних мовленнєвих стратегій та вчитися адаптувати своє мовлення відповідно до комунікативної ситуації [10, с. 65].

Т. О. Олійник у своїх наукових працях послідовно доводить, що ефективне формування прагматичної компетентності в процесі навчання іноземної мови неможливе без поетапного й цілеспрямованого оволодіння учнями моделями комунікативної взаємодії. Вона підкреслює, що лише засвоєння лексико-граматичного матеріалу не забезпечує здатності до адекватного мовленнєвого реагування в реальних комунікативних ситуаціях. У центрі її досліджень перебуває ідея про те, що прагматична компетентність є інтегральним явищем, яке охоплює не лише знання мовної форми, але й усвідомлення соціальної доцільності висловлення, його відповідності адресату, ситуації спілкування, намірам мовця та культурному контексту. Т. О. Олійник наголошує, що учні мають поступово оволодівати репертуаром мовленнєвих стратегій і тактик, які дозволяють адаптувати висловлювання до різних ситуацій міжособистісного й міжкультурного спілкування.

На думку дослідниці, важливо, щоб навчальний процес був побудований за принципом нарощування прагматичних умінь – від розпізнавання мовленнєвих інтенцій у тексті до самостійного продукування соціально доречного мовлення. Для цього необхідно включати в навчальні програми серії вправ, що моделюють автентичні комунікативні ситуації: від щоденних побутових діалогів до формалізованих міжособистісних сценаріїв, наприклад, звернення з проханням, скаргою, вибаченням, ухилянням від відповіді тощо. Особливу увагу Т. О. Олійник приділяє навчанню культурно прийнятних формул ввічливості, евфемізмів, стилістично нейтральних і офіційних конструкцій, що забезпечують належну тональність мовлення в різних соціальних умовах. Усе це, на її переконання, сприяє формуванню в учнів не лише комунікативної спроможності, а й критичного мислення, емпатії та толерантності до культурного різноманіття [14].

У контексті шкільного навчання англійської мови значний внесок у дослідження прагматичної компетентності зробила Н. К. Складенко, яка

акцентує увагу на важливості створення навчального середовища, наближеного до реальних умов мовленнєвої взаємодії. У своїх роботах вона послідовно обґрунтовує необхідність залучення учнів до ситуативного діалогу, що імітує автентичні комунікативні обставини. На думку дослідниці, у таких ситуаціях учні не лише актуалізують мовні знання, а й вчаться використовувати мовні засоби доречно, з урахуванням соціальних очікувань і культурних норм. Зокрема, Н. К. Складенко підкреслює, що навички ефективної комунікації формуються тоді, коли учні мають змогу продемонструвати не лише знання лексики й граматики, а й мовленнєву поведінку, яка відповідає нормам ввічливості, стриманості, адаптивності та культурної адекватності.

Н. К. Складенко пропонує впроваджувати в навчання комплекс завдань, орієнтованих на інтерпретацію і продукування мовлення в контексті міжособистісної взаємодії: рольові ігри, комунікативні ситуації з кількома варіантами реагування, аналіз діалогів, що містять непрямі мовленнєві акти, багатозначні висловлення, культурні натяки. Вона переконана, що лише систематичне залучення до таких практик дозволяє учням виробити мовленнєву інтуїцію, яка є основою для грамотної комунікації в автентичному англомовному середовищі. Також дослідниця звертає увагу на потребу включення до уроків елементів міжкультурної освіти, зокрема порівняння комунікативних норм в англомовних країнах і в українському середовищі, що сприяє розвитку мовної обізнаності та толерантного ставлення до відмінностей у поведінці співрозмовників [8, с. 82].

Г. Є. Борецька у своїх працях підкреслює доцільність поетапного формування прагматичних стратегій, особливо на старшому ступені середньої школи, коли учні вже володіють достатнім рівнем когнітивної зрілості для свідомої рефлексії над мовленнєвим вибором. На її думку, важливо, щоб учні не просто відтворювали вивчені мовні моделі, а вчилися адаптувати їх до конкретних умов комунікації, враховуючи інтенцію співрозмовника, соціальний статус адресата, особливості ситуації спілкування. Г. Є. Борецька наголошує, що саме у старшому шкільному віці з'являється можливість залучати учнів до

аналізу комунікативних стратегій, а також до формування в них умінь усвідомлювати й регулювати власну мовленнєву поведінку залежно від прагматичних умов.

Ефективна робота з прагматичними елементами, за переконанням дослідниці, має спиратися на комплексний підхід. Зокрема, йдеться про використання завдань з реконструкції комунікативних ситуацій, інтерпретації мовленнєвих актів, диференціації мовленнєвих стратегій залежно від рівня формальності або соціальної дистанції між учасниками спілкування. Не менш важливим є порівняльний аналіз варіантів реагування в конкретних мовленнєвих ситуаціях – наприклад, варіантів вибачення, прохання, ввічливої відмови, де учні можуть зіставити прямі та непрямі способи вираження. Г. Є. Борецька підкреслює, що лише через поступове занурення в мовленнєві сценарії реального життя формується гнучкість і доречність мовної поведінки, що й становить ядро прагматичної компетентності [4, с. 25].

Із новітніх досліджень у галузі методики викладання іноземних мов варто також згадати доробок О. М. Устименко. Вона звертає увагу на те, що прагматична компетентність учнів не може бути зведена виключно до засвоєння граматичних і лексичних структур. На її переконання, прагматичні навички передбачають оперування мовленнєвим наміром, який виявляється не лише у вербальному коді, а й в інтонації, темпі мовлення, невербальній поведінці (жести, міміка, дистанція) та виборі лексики відповідно до ситуації. О. М. Устименко аргументує необхідність міжпредметної інтеграції – поєднання навчання англійської мови з елементами соціології, культурології, психології. Вона стверджує, що лише за таких умов можливо досягти глибшого розуміння функціональної природи мовлення як інструмента соціальної взаємодії. У своїй методичній моделі дослідниця пропонує включення в уроки завдань на інтерпретацію непрямих мовленнєвих актів, контекстуальних натяків і тонких культурних відтінків, які часто ігноруються у традиційних підручниках [9, с. 61].

Цінний внесок у розвиток практичної методики формування прагматичної компетентності зробила також Т. В. Бондар. Вона зосереджується на потенціалі

інтерактивних технологій у шкільному навчанні, насамперед рольових ігор, дебатів, моделювання соціальних ситуацій, драматизацій. У своїх працях Т. В. Бондар доводить, що такі форми організації навчального процесу стимулюють розвиток емпатії, усвідомлення соціальних ролей, здатність передбачати реакцію співрозмовника. Водночас інтерактивні методи сприяють підвищенню мотивації учнів і створенню навчального середовища, наближеного до реального мовленнєвого досвіду. Дослідниця підкреслює, що прагматична компетентність не може бути сформована без практики ситуативної комунікації, яка забезпечує гнучкість, варіативність і соціальну релевантність мовленнєвих дій. Вона рекомендує використовувати дискусійні формати, що передбачають активну участь, вміння аргументовано висловлювати думку, слухати, коректно заперечувати та знаходити компроміси – усе це й формує основи міжособистісної взаємодії іноземною мовою [3, с. 61].

Ще однією вагомою ланкою в системі українських досліджень є праці Л. А. Сажко. Вона акцентує увагу на тісному зв'язку між формуванням прагматичної компетентності та розвитком навичок автономного мовленнєвого самоконтролю. За її переконанням, важливо навчити учня оцінювати ефективність власного висловлення, спираючись на реакцію співрозмовника, контекст ситуації, ступінь досягнення комунікативної мети. Л. А. Сажко пропонує ввести в навчальну практику завдання з самоаналізу й самокорекції мовлення: наприклад, порівняння власного висловлення з альтернативними зразками, редагування фраз із урахуванням прагматичних умов, моделювання діалогів із різними інтенціями. Особливу увагу вона приділяє формуванню у школярів рефлексивних умінь, що дозволяють самостійно регулювати стиль, ступінь формальності, інтонаційний малюнок, а також адекватність вербальних і невербальних елементів у процесі комунікації [7, с. 77].

Серед провідних англомовних дослідників проблеми формування прагматичної компетентності особливе місце посідає М. Канале (M. Canale), який ще у 1980-х роках запропонував одну з перших концептуальних моделей комунікативної компетентності. У його структурі прагматичний компонент

постає як ключовий елемент, що забезпечує відповідність мовленнєвого акту не лише граматичним нормам, а передусім – комунікативному наміру мовця, соціальному контексту і культурним очікуванням адресата [13, с. 4]. М. Канале визначає прагматичну компетентність як здатність обирати доречні мовленнєві стратегії у конкретних ситуаціях спілкування, з огляду на соціальні ролі, культурні маркери та прагматичні конвенції, що регулюють мовленнєву поведінку в межах тієї чи іншої мовної спільноти. Його модель стала теоретичним підґрунтям для подальших досліджень у сфері методики навчання іноземних мов.

Вагомий внесок у розробку когнітивно-прагматичного підходу зробив П. Блум (P. Bloom), який у своїх працях розглядає прагматичну компетентність через призму когнітивної психології та психолінгвістики. Дослідник наголошує, що розуміння мовленнєвого наміру співрозмовника – тобто вміння інтерпретувати не лише буквальне значення висловлення, а й підтекст, натяк, приховану інтенцію – є складним когнітивним процесом, що потребує поступового розвитку в умовах аутентичного мовленнєвого середовища. П. Блум підкреслює, що у підлітковому віці прагматичні навички активно формуються, але потребують цілеспрямованої педагогічної підтримки через повторювану взаємодію, аналіз контекстів та роботу з мовленнєвими актами у типових і нестандартних ситуаціях [12, с. 81].

Значну увагу методиці формування прагматичних навичок у старшій школі приділяє А. Мартінес-Флор (A. Martínez-Flor), яка досліджує ефективність навчання мовленнєвих актів – таких як прохання, вибачення, комплімент, відмова – у поєднанні з культурно зумовленими моделями взаємодії. На думку дослідниці, учні потребують не лише інтуїтивного досвіду мовлення, а й усвідомленого інструктажу, багаторазової практики, а також пояснення контексту та інтерпретації невербальних сигналів. Вона наполягає на важливості створення навчальних ситуацій, які б відтворювали реальні форми комунікації: неформальні діалоги, службові розмови, обмін думками в групі, участь у соціальних ролях [16, с. 211]. Її підхід передбачає послідовне формування в учнів

здатності оперувати прагматичними категоріями з урахуванням культурної специфіки мовного середовища.

Однією з провідних дослідниць у галузі міжкультурної прагматики є Е. Каспер (G. Kasper), яка у своїх працях послідовно доводить необхідність навчати не лише мовних форм, а й культурної доцільності їх використання. Вона підкреслює, що прагматична компетентність передбачає знання того, «що сказати», але ще важливішим є усвідомлення того, «як, коли і кому це сказати». Особливо актуальним, на думку Е. Каспер, є включення до навчальних програм аналізу культурних відмінностей у виявах мовленнєвого етикету, зокрема в актах вибачення, ввічливості, прохання, відмови, привітання. Для учнів старших класів, які вже мають сформовані навички аналізу та рефлексії, такий підхід є надзвичайно продуктивним, оскільки дозволяє уникати міжкультурних непорозумінь та формувати мовленнєву поведінку, адекватну новому соціокультурному середовищу [15, с. 32].

Іншого, соціально-інтераціоналістського підходу дотримується О. Механ (H. Mehan), який розглядає прагматичну компетентність не лише як індивідуальну когнітивну навичку, а як соціальну практику, що формується через участь у спільній діяльності. Він підкреслює, що саме завдяки зануренню учнів у реальні або модельовані ситуації комунікативної взаємодії виникає потреба у застосуванні прагматичних стратегій – таких як погодження, незгода, компроміс, іронія, натяк, евфемізм. У шкільному контексті дослідник пропонує використовувати методику групових завдань, де учні беруть участь у розв'язанні комунікативних проблем, розігрують соціальні сценарії, працюють у парах і групах, активно застосовуючи мовні засоби для досягнення цілей взаємодії. Такий підхід не лише розвиває мовленнєву гнучкість, а й формує міжособистісну компетентність, що є складовою прагматичного розвитку [17, с. 51].

Суттєвий внесок у розвиток сучасного розуміння прагматичної компетентності здійснив Д. Бахман (L. Bachman), який у своїй теоретичній моделі комунікативної мовної здатності (communicative language ability) запропонував багаторівневу структуру, в якій прагматична компетентність

посідає центральне місце. Згідно з його підходом, прагматична компетентність є функціональною підсистемою, що охоплює як організацію висловлювання відповідно до комунікативної мети, так і дотримання соціальних норм спілкування у межах конкретного соціокультурного середовища [11, с. 44]. Д. Бахман акцентує на тому, що володіння мовою не зводиться до граматичної правильності чи багатства лексичного запасу – необхідним є вміння користуватися мовними засобами доречно, з урахуванням ситуації, ролі співрозмовників, очікуваної ввічливості, культурного бекграунду тощо.

Окремої уваги заслуговують і праці Дж. Томас (J. Thomas), яка глибоко дослідила дуалістичну природу прагматики, запропонувавши розрізнення між «соціальною прагматикою» та «лінгвістичною прагматикою». На її думку, повноцінна прагматична компетентність передбачає здатність не лише до правильного лінгвістичного оформлення висловлення, а й до точного тлумачення непрямих значень, прихованих інтенцій та емоційного тону, що детерміновані соціальними очікуваннями співрозмовника [19, с. 91]. Дослідниця підкреслює, що саме вміння працювати з імпліцитним змістом, іронією, натяками, непрямыми проханнями або відмовами становить ядро прагматичної майстерності, яка є неодмінною умовою ефективної міжособистісної комунікації.

Заслуговує на увагу також концепція К. Роуза (K. Rose), який обґрунтовує необхідність цілеспрямованого навчання прагматичних навичок у процесі викладання іноземної мови. Він наголошує, що учні мають регулярно працювати з автентичними зразками діалогів, які демонструють реальне мовне вживання з усіма притаманними йому імпліцитними значеннями, культурно зумовленими реакціями та типовими актами мовлення (complimenting, requesting, apologizing, refusing тощо). На думку дослідника, лише за умов активної роботи з такими матеріалами учні здатні розвивати прагматичну чутливість до контексту, яка виходить за межі граматичних і лексичних знань і охоплює соціальні ролі, очікування та комунікативні стратегії [18, с. 385].

Нижче пропонуємо порівняльну таблицю, яка узагальнює ключові ідеї провідних українських та зарубіжних дослідників, а також конкретні приклади реалізації цих ідей у навчальній практиці. Для ілюстрації практичного аспекту представлено зразки міні-завдань англійською мовою, які можуть бути інтегровані у зміст уроків з метою розвитку у школярів навичок прагматичного мовлення.

Таблиця 1 - Підходи до формування прагматичної компетентності учнів старших класів

Автор / Дослідник	Ключовий підхід / ідея	Приклад реалізації в навчанні	Mini-task Example (in English)
О. Б. Бігич	Інтеграція прагматики на всіх етапах навчання	Завдання на інтерпретацію непрямих актів мовлення в діалогах	Rewrite this refusal to sound more polite: 'No, I can't do that.'
Н. Ф. Бориско	Зв'язок прагматики з когнітивними та культурними факторами	Порівняння культурних норм в англійському й українському спілкуванні	Compare how compliments are given in English and Ukrainian. Then write your own example.
Г. Е. Борецька	Поступове навчання стратегій мовленнєвої поведінки	Ігрові сценарії з прогнозуванням реакцій співрозмовника	Role-play a disagreement between classmates using polite disagreement strategies.
С. Ю. Ніколаєва	Інституційне закріплення прагматичного компоненту	Створення навчальних програм з урахуванням прагматичних цілей	Design a lesson goal that includes learning how to apologize appropriately in English.
Н. К. Складенко	Ситуативні діалоги та культурно релевантна поведінка	Рольові ігри, що відтворюють ситуації ввічливого прохання або відмови	Act out a situation where you ask a teacher for extra time on an assignment.

P. Bloom	Прагматика як когнітивна навичка, що потребує практики	Аналіз інтенцій у контексті дитячого мовлення та діалогів	Watch a video of a child speaking. Identify the speaker's intention behind each utterance.
K. Ishihara	Міжкультурна прагматика для уникнення непорозумінь	Обговорення непорозумінь через культурні розбіжності у відео-уривках	Analyze a misunderstanding in a short dialogue caused by cultural pragmatics. Suggest a better phrasing.
A. Martínez-Flor	Явне навчання мовленнєвих актів у контексті	Інсценізація відмов, прохань, компліментів у стилізованих ситуаціях	Practice saying 'no' to an invitation in three different ways: formal, informal, indirect.
G. Kasper	Фокус на мовленнєвій доцільності та культурній прийнятності	Завдання на переоформлення фраз із урахуванням соціального контексту	Transform the phrase 'Give me your homework' into a polite request for a peer.
H. Mehan	Формування прагматики через участь у реальних сценаріях	Групові дебати з варіативними формами мовленнєвої взаємодії	Debate on school uniforms using expressions of agreement and disagreement with varying tone.

Авторська розробка

Узагальнення поданих у таблиці підходів до формування прагматичної компетентності учнів старших класів дає змогу окреслити спільні тенденції в сучасній методиці навчання англійської мови. Вітчизняні дослідники – О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецька, С. Ніколаєва та Н. Скляренко – послідовно наголошують на інтегративному характері прагматичної компетентності, яка має бути вплетена в усі етапи освітнього процесу: від постановки цілей до оцінювання результатів. Особливу увагу вони приділяють культурній релевантності мовленнєвих моделей, розвитку стратегічної компетентності через рольові ігри, ситуативні діалоги та проєктну діяльність.

Дослідження зарубіжних науковців – П. Блума, К. Ішіхари, А. Мартінес-Флор, Г. Каспер і Г. Міхена – зосереджуються на міжкультурному аспекті

прагматики, необхідності навчання імпліцитного значення, евфемізмів, непрямих актів мовлення, а також формуванні комунікативної чутливості. Їхні підходи мають чітко виражений практичний вектор, що реалізується через аналіз автентичних текстів, критичне осмислення комунікативних ситуацій та дебати.

Міні-завдання, подані в останній колонці таблиці, є дієвим інструментом для впровадження прагматичних елементів у шкільне навчання. Вони адаптовані до рівня старшокласників і охоплюють широкий спектр умінь – від формулювання ввічливих відмов до інтерпретації культурно зумовлених натяків. Ці завдання сприяють розвиткові мовленнєвої доречності, здатності до контекстуалізованої взаємодії, а також формують критичне мислення й міжкультурну обізнаність – компетенції, що є необхідними для ефективного функціонування в англomовному середовищі (таблиця 1).

Висновки

Прагматична компетентність є ключовим компонентом іншомовної комунікативної підготовки, що поєднує мовленнєву, соціокультурну та когнітивну сфери. Як засвідчують позиції як українських (С. Ніколаєва, О. Бігич, Н. Бориско, Т. Олійник, Л. Шерстюк), так і зарубіжних науковців (J. Thomas, K. Rose, M. Canale, L. Bachman, S. Tagg, K. Ishihara), прагматична компетентність формується внаслідок цілеспрямованого, системного навчання, що охоплює як знання мовленнєвих актів, так і розвиток соціальної чутливості до норм і контекстів спілкування. Особливої ваги набуває міжкультурний аспект, що дозволяє учневі ефективно взаємодіяти у глобалізованому світі. Включення прагматичного компоненту до навчання англійської мови в старших класах є не лише актуальним, а й необхідним для формування здатності учнів до осмисленого, доречного й автентичного використання мови. Створення ситуацій, у яких учні вчаться прогнозувати комунікативні наслідки, враховувати культурні очікування та добирати мовні засоби відповідно до ролей і інтенцій, забезпечує умови для реального володіння іноземною мовою як інструментом соціальної дії. Це, у свою чергу, сприяє підготовці особистості до ефективного функціонування у багатомовному й багатокультурному середовищі.

Література

- 1 Бігич О. Б. Формування іншомовної комунікативної компетентності: сучасні підходи. – Київ: Логос, 2019. 248 с.
- 2 Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика. За ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
- 3 Бондар Т. В. Інтерактивні технології формування мовленнєвої поведінки учнів. Харків: Основа, 2022. 208 с.
- 4 Борецька Г. Е. Прагматичний компонент іншомовної компетентності. Київ: Видавництво КНЛУ, 2021. 154 с.
- 5 Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середній школі. Київ: Ленвіт, 2011. 328 с.
- 6 Обозов М. М. Психологія міжособистісних відносин. Київ. : Либідь, 1990. 191 с. 28. Осада З. О., Матвєєнко О. І. Сучасні методики та технології викладання іноземних мов у технічних ВНЗ. Дніпро : ЛПРА, 2015. Вип. 12. С. 95–101.
- 7 Сажко Л. А. Навчання стратегій регуляції іншомовного спілкування. Київ: Ліра-К, 2021. 174 с.
- 8 Складенко Н. К. Лінгводидактичні засади формування прагматичної компетентності. Київ: НПУ, 2019. 198 с.
- 9 Устименко О. М. Прагматичний підхід до навчання англійської мови. Суми: УАБС, 2020. 164 с.
- 10 Шерстюк Л. М. Методика навчання стратегій мовлення у школі. Чернівці: Рута, 2021. 232 с.
- 11 Bachman L. F. Fundamental Considerations in Language Testing. Oxford: Oxford University Press, 1990.
- 12 Bloom, P. How Children Learn the Meanings of Words. Cambridge, MA: MIT Press, 2004. 304 p.
- 13 Canale M. From communicative competence to communicative language pedagogy. Language and Communication, 1983, 1(1), pp. 1–47.
- 14 Filatova L., Zinyakova A., Shestopalova T. The Main Aspects of New

Ukrainian School: Child-Centeredness, Competence Approach, Pedagogy of Partnership [Electronic resource] // ResearchGate. 2023. URL: <https://www.researchgate.net/publication/376020150>

15 Kasper, G. Classroom research on interlanguage pragmatics. // Studies in Second Language Acquisition. 2001. Vol. 23(1). P. 1–36.

16 Martínez-Flor, A. The effect of instruction on learners' pragmatic awareness: A focus on refusals. Intercultural Pragmatics. 2008. Vol. 5(2). P. 211–240.

17 Mehan, H. The construction of meaning in the classroom. New York: Cambridge University Press, 1996. 272 p.

18 Rose K. On the effects of instruction in second language pragmatics. System, 2005, 33(3), pp. 385–399.

19 Thomas J. Cross-cultural pragmatic failure. Applied Linguistics, 1983, 4(2), pp. 91–112.

Abstract. *Within the concept of communicative competence, pragmatic competence occupies an important place as one of its key components. This component is responsible for the speaker's ability to build an expression that is consistent with his intentions, the socio-communicative situation and the cultural expectations of the interlocutor. It ensures the semantic and functional relevance of speech acts, which is especially important in intercultural interaction, where the lack of pragmatic correspondence can lead to misunderstandings or communicative failures.*

Within the model of communicative language ability, pragmatic competence is singled out as an autonomous subcategory. It encompasses both knowledge of language tools for the implementation of certain communicative functions and awareness of social norms that regulate communication in a specific cultural environment. Thus, pragmatic competence encompasses both the functional and social dimensions of speech behavior, emphasizing their integration into the general system of language training of the individual. Both models demonstrate a consistent scientific tendency to interpret pragmatic competence as a necessary tool for effective and culturally grounded communication in a foreign language.

Particular attention is paid to the intercultural aspect of pragmatic competence and the importance of developing in students the ability to recognize and correctly interpret pragmatic norms inherent in different cultural environments. The discrepancy between the pragmatic expectations of the speaker and the addressee can cause communicative barriers or even conflicts. In this regard, the need for systematic teaching of pragmatic strategies in the context of intercultural competence, which ensures not only the grammatical correctness of the statement, but also its social acceptability and effectiveness in specific communication conditions should be emphasized. This approach corresponds to modern trends in the methodology of teaching foreign languages, where pragmatic competence is increasingly considered as a central condition for the successful integration of the individual into the global communicative space.

Modern Ukrainian and foreign studies confirm that pragmatic competence has a multidimensional nature: it integrates speech, sociocultural, cognitive and interpersonal factors, and its effective formation is impossible without taking into account the principles of intercultural communication, the development of critical thinking and flexible application of knowledge in

changing communication conditions. In this regard, the inclusion of a pragmatic component in the system of teaching foreign languages is not only a pressing requirement of the time, but also a necessary condition for achieving real sociolinguistic integration of students into the global communicative space.

Pragmatic competence in the process of teaching English occupies an extremely important place, since it is it that ensures the ability of students to interact effectively in real communicative situations. This component is not just a supplement to linguistic or lexical-grammatical training, but a fundamental component that forms in students the ability to consciously select language tools taking into account the social roles of communication participants, their intentions, expectations, as well as cultural contexts. The formation of pragmatic competence requires the creation of such learning conditions that would contribute not only to the assimilation of linguistic material, but also to the development of the ability to critically understand the situation, predict possible reactions of the interlocutor and choose appropriate strategies of speech behavior.

Keywords: *communicative competence, pragmatic competence, intercultural interaction, socio-communicative situation, intercultural aspect of pragmatic competence.*

CONTENTS

Education and pedagogy

- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-005> 3
 MODELING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF A FOREIGN
 LANGUAGE TEACHER
Maslo I.M.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-009> 19
 DIGITAL LITERACY OF FUTURE SERVICE PROFESSIONALS
 IN THE PROCESS OF SELF-EDUCATION
*Liubarets V.V., Spitsyna A.E.
 Biriukova O.V.*
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-011> 30
 DEVELOPMENT OF THE ABILITY OF SENIOR SCHOOL PUPILS
 TO COOPERATE IN THE CONTEXT OF FORMING LIFE
 SUCCESSFULNESS
Necherda V. B.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-018> 38
 SOCIAL PERSONOLOGY AS AN INTEGRATIVE FACTOR IN THE
 FORMATION OF COMPETENCIES OF FUTURE SOCIAL WORK
 SPECIALISTS
Krymchak L.Yu.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-032> 52
 ARTISTIC-FIGURED THINKING OF THE AUTHOR-ARTIST AND
 STUDENT-RECEIPENTS IN THE DIMENSIONS OF MODERN
 LITERARY EDUCATION
Safarian S.I.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-035> 63
 HOTEL AND RESTAURANT EDUCATION THROUGH THE PRISM
 OF GLOBALISATION PROCESSES
*Budnyk N.V., Moroz S.E.,
 Kalashnyk O.V., Levchenko Yu.V.*
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-046> 76
 THE ROLE OF ENGINEERING GRAPHICS IN THE TRAINING OF
 MECHANICAL STUDENTS
Vasylyshyn V.Ya.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-053> 81
 THE SPECIAL FEATURES OF THE ENGLISH STUDYING PROGRAM
 TO TRAIN FUTURE MASTERS IN LAND MANAGEMENT
Yakushko K.H.

- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-055> 89
NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENT YOUTH IN
EXTRACURRICULAR SPACE: THEORY AND PRACTICE
Breslavska H.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-058> 95
EFFECTIVE APPROACHES TO MAINTAINING CHILDREN'S FOCUS IN
ONLINE MUSIC LESSONS
Adelina Havryliuk
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-074> 105
HACKATHON IS A POWERFUL TOOL FOR UNLEASHING THE
POTENTIAL OF THE NEW GENERATION OF YOUNG PEOPLE
Nehrub S.L., Bonchuk S.V., Nehrub M.S.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-080> 112
IMPROVING TEACHER SOCIAL SKILLS AS PART OF CIVIC
EDUCATION
Oleksenko S., Sabol D., Khomenko O.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-081> 122
DEVELOPING THE CREATIVE POTENTIAL OF PRIMARY
SCHOOL STUDENTS WHILE STUDYING THE INTEGRATED
COURSE "I EXPLORE THE WORLD" TECHNOLOGICAL
EDUCATIONAL FIELD
Danyliak R.Z., Protsiv Y.V.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-086> 130
BORROWED NEW TERMS IN THE TEACHER'S PROFESSIONAL
COMMUNICATION
Dyka N. M., Glazova O. P.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-093> 138
ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK OF COMPUTER
SCIENCE STUDENTS USING EXISTING WEB APPLICATIONS
Holovacs J.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-097> 148
DESCRIPTIVE GEOMETRY IS THE BASIS FOR THE TECHNICAL
DEVELOPMENT OF STUDENTS OF ARCHITECTURE AND
CONSTRUCTION
Vasylyshyn V.Ya.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-098> 155
DESCRIPTIVE GEOMETRY IS THE BASIS OF TECHNICAL
DEVELOPMENT OF STUDENTS OF OP E4 "EARTH SCIENCE"
Vasylyshyn V.Ya.

https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-100	160
FEATURES OF THE ACQUISITION OF HISTORICAL MATERIAL BY CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES	
<i>Kosenko Y.M.</i>	
https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-101	169
INTERACTIVE METHODS IN ENGLISH-LANGUAGE TRAINING OF MASTER'S STUDENTS IN TECHNICAL FIELDS	
<i>Halatsyn K.O.</i>	
https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-102	177
THE INFLUENCE OF ISLAM ON SCIENCE AND EDUCATION IN THE MIDDLE AGES	
<i>Shamsutdynova-Lebedyuk T.</i>	
<i>Lebedyuk Y., Shamsutdynov B.</i>	
https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-106	184
DEVELOPING THE READINESS OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS TO WORK IN THE CONTEXT OF INCLUSIVE EDUCATION	
<i>Sokolenko O. I.</i>	
https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-123	197
EDUCATION OF INTERNALLY DISPLACED CHILDREN IN UKRAINE: REGIONAL ANALYSIS AND WARTIME CHALLENGES	
<i>Pron N.B.</i>	
https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-132	208
DIAGNOSTIC CRITERIA OF GENETIC MARKERS OF INCREASED RISK OF DEVELOPMENT OF POST-TRAUMATIC STRESS DISORDER	
<i>Vergolyas M.R. , Leonov Y.I., Verholias O.</i>	
<i>Nechyporenko S.G., Vergolyas O.</i>	
https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj33-04-136	219
FORMATION OF PRAGMATIC COMPETENCE IN HIGH SCHOOL STUDENTS	
<i>Ardelian O.V., Yurchyk A.K.</i>	

Scientific publication

International periodic scientific journal

ScientificWorldJournal

Issue №33
Part 4
September 2025

Indexed in
INDEX COPERNICUS
high impact factor (ICV: 73)

Articles published in the author's edition

*Academy of Economics named after D.A. Tsenov
Bulgaria jointly with SWorld*

Signed: September 30, 2025

e-mail: editor@sworldjournal.com
site: www.sworldjournal.com

www.sworldjournal.com

www.sworldjournal.com